

ICOMOS^{2/2021}_{in}

Suomen osaston jäsentiedote

ICOMOSin SUOMEN OSASTO r.y.
ICOMOS Finska nationalkommittén r.f.
The ICOMOS Finnish National Committee
INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES

Kirjoittajat:

Riin Alatalu, Kirsti Kovanen, Henry Kuningas, Tiina Sonninen, Robert Treufeldt

Kannen kuva:

Kempeleen vanhan kirkon kellotapuli on valmistunut 1769.

Kuva: Estormiz (Wikimedia, Creative Commons CC0 1.0)

Taitto:

Katrina Virtanen

2/2021

ICOMOSin Suomen osasto r.y.

Jäsentiedote 2/2021

Sisällys

Pääkirjoitus	4
Kirkkomaalaustraditiot Pohjanmaalla: Tapaustutkimuksena Kempeleen Vanhan kirkon maalaukset	5
ICOMOS Estonia's visit to Finland	11
Potential extension to Estonia theatre, valuable Finnish architecture in Estonia	12
Tallinn Old Town bastion area development plans	15
Suomalaista graniittia Tallinnan sotilasrakennuksissa	18
#GivingTuesday 2021: Donate and support Culture-Nature Initiatives!	25
Kansainvälisten tieteellisten komiteoiden hakuja auki	26

Pääkirjoitus

Kirsti Kovanen

Toisen pandemiavuoden kuulumisia ovat luoneet virtuaalitapahtumat, -kokoukset ja -webinaarit. Onneksi niiden lomassa syntyy myös kirjoituksia. Kiitokset Tiina Sonniselle Kempeleen kirkon maalauksista! Ja onneksi on jo vuorovaikutteisia tapahtumiakin ruutuajan lomassa. Lähinaapurimme, Viron ICOMOS, kävi vierailulla Helsingissä syyskuussa, kun pandemiassa oli rauhallisempi jakso. Pitkästä aikaa oli mahdollista tavata todellisuudessa ja vaihtaa kuulumisia uusien kollegojen kanssa. Yhteinen johtopäätös oli, että ajankohtaiset teemat ovat samat Suomenlahden molemmiin puolin. Seminaarissa Suomen osasto esitteli viime talvena julkaistua rakennusperintöalan järjestöjen yhteistä pamflettia ja siinä esiteltiin ongelmakohtiin tutustuttiin kävelyretkellä. Viron kollegat esittelivät ajankohtaisia suojelutapauksia ja -kohteita Tallinnassa. Tässä tiedotteessa julkaistaan Riin Alatalun, Henry Kuninkaan ja Robert Treufeldtin esitykset, ne ovat yhteisen seminaarin antia.

Kaupunkisuojelun sisältöjen pohtiminen on ollut tämän vuoden teema ja lisää näkökulmia niihin toi yhdistyksen kokouksen yhteydessä pidetty keskustelu, jonka alusti Suomen Arkkitehtiliiton puheenjohtaja Henna Helander. Keskustelussa päästiin periaatteellisten kysymysten äärelle ja näyttää siltä, että kaupunkisuunnittelun trendien tarkastelu on jatkossakin tarpeellista. Itse kokouksessa tehtiin päätöksiä niistä hallinnon asioista, jotka jäivät viime kevään vuosikokouksessa käsittelemättä äänestysmahdollisuuden puuttumisen takia. Nyt hyväksytyn sääntömuutoksen perusteella voidaan tulevana vuosina pitää yhdistyksen kokoukset virtuaalisina. Hallitukselle myönnettiin vastuuvapaus ja uuteen hallitukseen valittiin Laura Berger, Netta Böök, Juhana Heikonen, Helena Hirviniemi, Marko Huttunen, Marianne Lehtimäki, Uula Neitola ja Riitta Niskanen, puheenjohtajana jatkaa Kirsti Kovanen.

Myös kansainvälinen ICOMOS piti väli vuoden vuosikokouksensa marraskuun alussa. Sekä kokous että seminaarit pidettiin virtuaalisina. Kokouksessa tehtiin yksimielisiä päätöksiä uusista linnointusperinnön restauroinnin suuntaviivoista, järjestön vuoden 2020 tilinpäätöksestä ja vastuuvapaudesta tilivelvollisille sekä talousarviosta vuodelle 2022. Mikäli matkustaminen elpyy, on ensi vuoden vuosikokous Thaimaassa Udon Thanissa, mutta myös varaus ensi vuoden virtuaalikokoukselle tehtiin.

Osaston loppuvuoden toimintoihin on hallitus suunnitellut pikkujouluja viime keväänä julkaistun kirjan *Look of Leisure* teemasta. Tätä kirjoittaessa näyttää kuitenkin siltä, että myös pikkujouluista saattaa tulla hybriditapahtuma.

Hyvää joulunalus aikaa ja terveyttä toivottaen,

Kirsti Kovanen

Kirkkomaalaustraditiot Pohjanmaalla

Tapaustutkimuksena Kempeleen Vanhan kirkon maalaukset

Tiina Sonninen

Pohjanmaan vanhoissa puukirkoissa oli runsaasti 1600- ja 1700-luvuilla kirkkomaalareiden maalaamalla seinä- ja kattomaalauksia. Maalaukset on maalattu pääosin liimamaalilla, jossa sideaineena liidun kanssa on käytetty joko kasvi- tai eläinproteiinipohjaisia liima-aineita. Ongelmana maalauksissa on ollut maalipinnan irtoilu alustan hirsipinnasta. Tietoa materiaaleista ja maala-reista on säilynyt jonkin verran seurakuntien arkistoissa olevissa laskuissa ja kuiteissa sekä vanhoissa perunkirjoituksissa. Laskujen perusteella näyttäisi, että Tukholma on ollut keskeinen paikka, josta maaliaineita on tilattu. Artikkelissa tarkastellaan Pohjanmaan puukirkoissa toimineita käsityöläismaalareita ja Kempeleen kirkossa suoritettuja tutkimuksia 1700-luvun maaliaineista.

Suomessa toimineita kirkkomaalareita 1600-luvulla

1600-luvulla rakennetuissa kirkoissa on säilynyt vähän rakennusajankohtana tehtyjä maalauskoristeluja. On hyvin todennäköistä, että niitä maalattiin peittoon 1700-luvulla, joko likaantuneina ja huonokuntoisina tai maalaustraditioiden muuttuessa. Pohjanmaalla puukirkkojen maalauskoristellulla on pitkät perinteet, ja käsityöläisvaltainen kirkkomaalaritraditio juontuu vuosisatojen taakse keskiajalle. Vanhin Pohjanmaalla nimeltä tunnettu kirkkomaalari oli Christian Hendherrsøn Willbrandt. Willbrandtin syntymäaika ja -paikka eivät ole tiedossa, mutta hän kuoli Oulussa 1677. Hänen maalamiaan kirkkoja ovat Saloisten, Hailuodon ja Pyhämaan kirkot, joista ainoastaan Pyhämaan uhrirkirkko on säilynyt tähän päivään. Kajaanissa ja Raahessa toimi saksalaissyntyinen kirkkomaalari Hans Burchard 1660-luvun lopulla. Muita 1600-luvun maalareita olivat Lappajärven puukirkossa maalannut Johan Svart sekä vaasalainen kirkkomaalari Abraham Brackman, joka maalasi Kokkolan kirkossa 1676 ja hieman myöhemmin Oulun kirkossa. Oulun kirkossa Brackman todennäköisesti korjaili Willbrandtin maalauksia. Keminmaan myöhäiskeskiaikaisen kirkon puisessa tynnyriholvissa on säilynyt fragmentaarisesti 1650–1690-luvulle ajoitettuja maalauksia. Ehkä parhaiten säilyneet 1600-luvulla maalatut maalaukset ovat Pyhämaan kirkon seinä- ja kattomaalaukset.

1600-luvun lopulla toimineista kirkkomaalareista ehkä tunnetuin on Lars Gallenius (1658–1753). Gallenius oli ensimmäinen nk. vapaan taiteen harjoittaja saadessaan porvarinoikeudet Oulun kaupungin maalarina 1688. Suuri osa hänen maalauksistaan on kadonnut, mutta hänen maalauksiaan on säilynyt mm. Tornion kirkon itäosan kattoholvissa. Gallenius oli hyvin tuottelias maalari, ja hän maalasi Oulunsalossa, Oulussa, Sotkamossa, Raahessa ja Pietarsaareissa. Gallenius kuoli 95-vuotiaana Pietarsaareissa 1753 pitkän kirkkomaalarin uran tehneenä. Muita 1600-luvulla toimineita maalareita olivat turkulainen muotokuvamaalari Diedrich Möllerum, joka maalasi myös Pohjanmaalla, ja 1690 Oulussa syntynyt Margareta Capsia.

Kirkkomaalareiden perinteen hiipuminen 1700-luvun lopulla

Käsityöläisten, kiertävien maalareiden ja työpajojen hallitsema maalaustraditio muuttui vähitellen 1800-luvun taitteessa. Kuvallista sommittelukykä vaativat ja maalausteknisesti haastavammat alttarimaalaukset vaihtuivat koulutettujen taiteilijoiden toimialaksi. Mikael Toppelius (1734–1821) ja Emanuel Granberg (1754–1797) olivat viimeisimpiä ja merkittävimpiä käsityöläismaalareita. Toppelius oli hyvin tuottelias, ja pitkän uran aikana hän maalasi yli kolmessakymmenessä kirkossa. Hänen maalarinuransa kesti 14-vuotiaasta vuoteen 1821. Emmanuel Granberg oli teknisesti taitava maalari, mutta hän jäi Toppeliuksen varjoon. Granberg toimi Toppeliuksen oppipoikana, ja valitettavan usein hänen maalaamiaan töitä on virheellisesti pidetty Toppeliuksen maalaamina.

Kempeleen kirkkorakennus ja 1600-luvun sisätilat

Kempeleen Vanhan kirkon rakentajana toimi Matti Härmä vuosina 1688–1691. Tyyllillisesti rakennus edustaa Pohjanmaalla 1600-luvun puukirkoissa käytettyä itä-länsisuuntaista, länsitornillista suorakaiteen muotoista pitkäkirkkoa. Kirkon vanhimpien 1690-luvun seinä- ja kattomaalauskoristelujen laajuutta, aiheita tai maalajaa ei tunneta, mutta ne saattoivat olla oululaisen Lars Galleniuksen maalaamia. Kirkossa 1939 seinämaalauksia konservoineen taiteilija Oskari Niemen mukaan kirkon seinäpinnat ovat alkujaan olleet siniharmat. Niemi kuvailee konservointitöihin liittyvässä muistiossaan, että katossa erottui valkoisen maalipinnan alta kolme kukkakranssimaalauksia vaaleanpunaisine kukkineen. Seinien alaosissa on kiertänyt sabloonakoristelua, josta löytyy edelleen pieniä maalifragmentteja mm. kuoriseinästä. Nyt meneillään olevien kunnostustöiden yhteydessä seinien alaosista löytyi irrotettujen penkkien takaa vanhinta sinistä liimamaalipintaa.

Kempeleen Vanhan kirkon muutostyöt 1700-luvulla

Ensimmäisiä laajoja tiedossa olevia kirkon muutostöitä suoritettiin 1785, jolloin korjattiin lattioita ja penkkejä sekä maalattiin pinnat sisältä ja ulkoa. 1785 ja 1795 sisäseiniin maalattiin paikakuntalaisten lahjoitusten avulla seinämaalauksia. Seinämaalaukset ovat Mikael Toppeliuksen ja Emanuel Granbergin maalaamia. Maalauksista yksi on kadonnut, mutta muut 11 seiniin maalattua kuva-aihetta ovat säilyneet. Todennäköisesti alttarialueen katon *Pyhä kolminaisuus*-maalauksia maalattiin myös samanaikaisesti seinämaalausten kanssa. Tarkempaa arkistotietoa, mikä on ollut Toppeliuksen ja mikä Granbergin osuus maalauksissa, ei ole säilynyt. Sen sijaan uusimpien tutkimusten mukaan länsiseinän *Ristiltäotto* ja pohjoisseinän *Marian ilmestys* ovat Emanuel Granbergin maalaamia. Maalausten lahjoittajat ovat Granbergin sukulaisia, joten sekin tukee tietoa, että Granberg olisi ollut niissä maalarina. Kirkon maalausten taidehistorialliset tutkimukset liittyvät FT Paula Mäkelän kirkossa suorittamiin inventointeihin.

Kirkon seinämaalausten materiaalitutkimukset

Vanhin maalauksiin ja niissä suoritettuihin konservointeihin liittyvä arkistolähde on Oskari Niemen selostus hänen suorittamistaan toimenpiteistä vuodelta 1939. Oskari Niemi kirjoittaa, että vuonna 1875 kirkon korjaustöiden yhteydessä maalausten taustoista poistettiin huonokuntoinen irtoileva maali ja korvattiin yksivärisellä valkoisella liimamaalilla. Nähtävästi tuolloin poistettiin osa

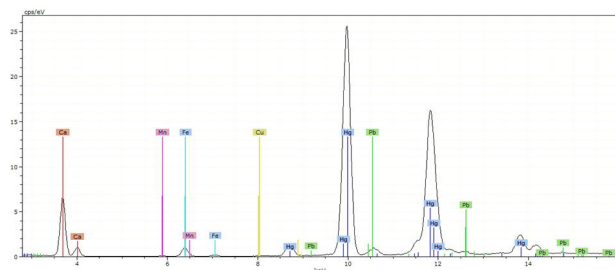
Toppeliuksen maalauskoristelua, koska muissa hänen maalauksissaan erottuu taustoilla pilviä ja puita. Oskari Niemi mainitsee myös maalausten olleen erittäin huonossa kunnossa, kun hän vieraili kirkossa ensimmäisen kerran 1934. Koska seurakunnalla ei ollut varoja, viivästyivät konservointityöt viidellä vuodella. Seuraava arkistolähde on 1980-luvulta, jolloin kuvataiteilija Juhani Tuominen suoritti jälleen huonokuntoisten maalipintojen konservointia ja restaurointia.

Kirkon laajan peruskorjauksen alkaessa 2016 maalaukset olivat jälleen huonokuntoiset. Tuolloin päätettiin selvittää syitä liimamaalipinnan ja maalausten vaurioitumiseen sekä värinkiinnitykseen sopivia liima-aineita. Kirkkosalin lämpötilaa on seurattu vuosien ajan Oulun yliopiston arkeologian laitoksen tutkimuksiin liittyen ja korjaustyön aikana seuranta siirtyi rakennuttajakonsulttiyritykselle. Varsinainen maalausten kuntoon liittyvä seuranta aloitettiin kesällä 2016 ja materiaalitutkimukset suoritettiin syksyllä 2018. Tutkimusten tarkoituksena oli selvittää 1700-luvun kirkkomaalareiden käyttämien materiaalien ja kirkon sisätilan olosuhteiden yhteisvaikutus maalausten kuntoon ja väripinnan irtoilemiseen hirsipinnasta. Olosuhteiden seuranta ja analysointi ovat edelleen kesken.

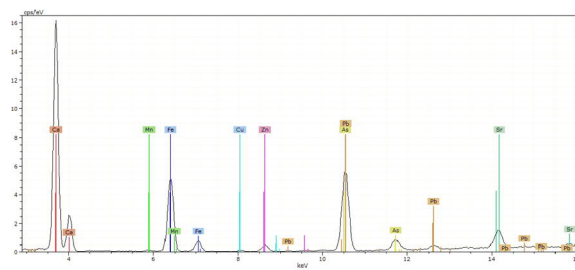
Materiaalitutkimusten pohjalta voidaan todeta, että kirkon olosuhdevaihtelut ovat yksi keskeisimmistä syistä maalausten vaurioitumisessa. Osa pigmenteistä sekä liitu ja eläinliima, ovat hygroσκοoppisia sitoen itseensä kirkkosalissa olevaa kosteutta, jolloin materiaaleissa tapahtuu pieniä muutoksia. Kosteutta kirkkosaliin muodostuu, kun lämpötilat sisällä ja ulkona eroavat huomattavasti toisistaan. Lisäksi kesäkirkkona käytettävä Kempeleen Vanha kirkko on toiminut talvisin joulukirkkona, jolloin kirkkokansa on tuonut mukanaan ulkoa runsaasti kosteutta. Kirkkosaliin muodostunut ylimääräinen kosteus on tiivistynyt kondenssina kylmiin pintoihin, kuten seiniin, kattoon ja maalauksiin. Ideaalinen olosuhde maalausten kunnan kannalta olisi tasainen lämpötila ja kosteus, jolloin muutokset maalikalvoissa, liimassa ja liidussa, ovat mahdollisimman vähäiset.

Materiaalitutkimusten tuloksia

Tutkituista seinämaalauksista selvitettiin käytettyjä pigmenttejä ja sideainekoostumusta. Maalausten kunto dokumentointiin valokuvaamalla eri kuvantamistekniikoita käyttäen. Valokuvista saatiin lähtötiedot siihen, kuinka paljon alkuperäistä maalausta on säilynyt ja mitä muutoksia niissä on aiempien restaurointien yhteydessä tapahtunut.

XRF-spektri M2 punaisesta kukasta Marian ilmestys-maalauksessa. Punainen on sekoitettu sinooperista, lyijystä ja punaokrasta. XRF-spektri M1 punaisesta kirjasta Maria ilmestys-maalauksessa. Punaiseen väriin on käytetty sinooperinpunaista, liitua ja punaokraa. Punaokran molekyylikaava on Fe_2O_3 , sinooperin HgS .

XRF-spektri M4 vihreästä lehdestä maalauksessa Marian ilmestys. Mittauksen mukaan sininen väri on sekoitettu preussinsinisestä ja orpimentistä. Sininen väri on aikojen saatossa kauhunut ja on nyt haalistunut ja harmaantunut. Preussinsinisen molekyylikaava on $\text{Fe}_4(\text{Fe}(\text{CN})_6)_3$ ja orpimentin As_2S_3 . XRF-analyysit Seppo Hornyzykj.

Mikroskooppikuvassa on näyte seinän valkoisesta maalipinnasta. Näytteessä on alimmaisena hyvin ohut vaaleansininen liimamaalikerros [1]. Kerros liittyy 1600-luvun lopun seinän maalipintaan. Seuraavana on paksu kellastunut valkoinen liimamaalikerros [2], joka liittyy todennäköisesti 1785 seinien maalaus töihin. Kirkkaan valkoinen kerros [3] näytteen pinnassa on 1980-luvulla restauroinnissa käytetty temperamaali. Näyte on kuvattu 10x suurennoksella.

Emanuel Granbergin Marian ilmestys 1795. Maalauksesta tutkittiin keskellä olevasta kukka-aiheesta ja pöydällä olevasta kirjasta pigmentit. Kohdat, jotka ovat olleet vihreät, ovat nyt haalistuneet siniharmaiksi. Kuvat: Arno de la Chapelle, Tiina Sonninen.

Pigmenttitutkimuksessa käytettiin röntgenfluoresenssispektrometriä (XRF) ja polarisaatiomikroskooppia. XRF-analysien lisäksi maalauksista otettiin muutamista kohdista näytteet, joilla tarkennettiin tehtyjä mittauksia. Otetut näytteet tutkittiin ja kuvattiin polarisaatiomikroskooppilla. Osasta näytteistä valmistettiin hartsiin valamalla poikkileikkausnäytteet, joista saatiin stratigrafinen tieto eri-aikaisista maalikerroksista. Ongelmia tutkimuksissa aiheuttivat varsin laajat restauroinnit, joissa oli käytetty nykyaikaisia materiaaleja kuten sinkkivalkoista ja jonkinlaista temperamaalia.

Pigmenttitutkimuksista saatiin arvokasta tietoa, mitä väriaineita 1700-luvun maalarit olivat käyttäneet; sen sijaan sideaineesta ei saatu riittävän tarkkaan tietoa. On hyvin todennäköistä, että maalarit käyttivät eläinliimaa, nahkaliimaa, joka oli tuolloin suhteellisen yleinen liima-aine, mutta liima-aineena on myös voinut olla kasviperäinen tärkkelys. Tutkimuksessa löytyneet pigmentit ovat pääosin rautaa sisältäviä maavärejä, lyijyä, sinooperinpunaista, keltaista orpimenttia ja hiilimustaa. Valkoinen väri saatiin liidusta ja osittain lyijyvalkoisesta. Vihreitä pigmenttejä tutkimuksissa ei löydetty. Vihreän värin kasvien lehtiin maalarit olivat sekoittaneet preussinsinisestä ja keltaisesta orpimentista. Orpimenttia oli käytetty lisäksi maa-alueissa ja sotilaiden asusteissa. Kasvien lehdistä käytetty vihreä väri on nyt haalistunut ja muuttunut vaaleammaksi kuin se alkujaan on ollut. Sen sijaan rautaoksidipigmentit, punaiset, keltaiset ja ruskeat maavärit, ovat säilyttäneet väri-intensiteettin hyvin. Maalauksissa käytetty voimakkaan punainen väri on sekoitettu sinooperinpunaisesta, lyijymönjystä ja punaokrasta. Valkoisen liidun määrällä maalarit ovat voineet säädellä värien intensiteettiä ja siten saaneet maalauksiin valo-varjo kohtia. (Orpimentti nk. auripigmentti on arseenisulfiitti mineraali)

Kirkon sakaristossa on säilynyt kaksi pientä tuohituokkosta, joissa on tummaa punaista pigmenttijauhoa ja haalistunutta keltaista jauhoa. Vertailun vuoksi väriaineet analysoitiin ja voitiin todeta, että ne vastaavat maalauksista löydettyjä pigmenttejä. Tuohituokkoset ja niiden mukana oleva vanha käsin sidottu rengassivellin ovat olleet joko Toppeliuksen tai Granbergin käytössä.

Tutkimusvalokuvaus

Maalaukset valokuvattiin näkyvällä valolla (VIS), sivuvalolla, ultraviolettivalolla (UV) sekä infrapunakameralla (IR). Erityisesti UV-valolla maalauksista erottui runsaasti eri aikoina tehtyjä paikakamaalauksia ja retusointeja. IR-kameralla etsittiin mahdollisia luonnoksia tai muutoksia maalauksen sommitteluihin, mutta sellaisia ei pystytty löytämään. Sen sijaan poistettu teksti *Marian ilmestys* maalauksen alareunassa erottui IR-kuvassa.

Kuvapari maalauksesta Ristiltäotto, Emanuel Granberg 1795. Maalaus on kuvattu 2018 ennen konservointitoimenpiteitä. UV- kuvassa oikealla erottuvat maalaukseen tehdyt restauroinnit vaaleammalla. Kuvat: Arno de la Chapelle

Maalausten konservointityöt

Lähtökohtana maalausten konservoinnissa oli kiinnittää hilseilevä alustastaan irtoileva maalipinta. Värinkiinnitys on nk. kajoava toimenpide eikä sitä ole mahdollista myöhemmin poistaa. Värinkiinnitystä varten selvitettiin erilaisten liima-aineiden ominaisuuksia ja niiden soveltuvuutta liimamaalipintaa ja kirkossa vallitseviin olosuhteisiin. Käytettävän liima-aineen ja liima-aineseoksen oli oltava sellainen, ettei siitä aiheudu värimuutoksia tai pintajännitteitä maalikalvoon. Värinkiinnityksen lisäksi maalauksista poistettiin aiemmin tehtyjä retusointeja ja retusointiin häiritseviä kohtia, joista puuttui maalia.

Kirkossa suoritettuja muita toimenpiteitä

Varsinaiset korjaustyöt kirkossa aloitettiin 2017 poistamalla 1950-luvun julkisivulaudoitus ja lasivillat. Seinähirsissä oli jonkin verran lahoja kohtia, jotka oli korjattava. Lahovaurioiden korjaaminen vaati työn tehneiltä artesaaneilta erityistä taitoa ja kärsivällisyyttä, koska hirsien sisäpuolen pinnoissa olivat hilseilevät huonokuntoiset Toppeliuksen ja Granbergin maalaukset. Hirsistä oli poistettava huonokuntoinen aines ja korvattava uudella hirrellä. Kaikki työt oli suoritettava siten, ettei niistä aiheudu tärinää tai muuta liikettä rakenteeseen ja hirsistä poistettiin vain huonokuntoinen materiaali. Katon kunnostus aloitettiin saman aikaisesti maalausten konservoinnin kanssa, jolloin katolta aiheutuvaa tärinää oli mahdollista seurata kirkkosalissa maalausten luona.

Korjauksissa parannettiin sisäilman laatua puhdistamalla alapohjasta sinne kertynyttä moskaa ja poistamalla vanhat lämmöneristeet. Samalla avattiin uudet tuuletusaukot kivijalkaan ja tiivistettiin vanhat lattialaudat. Seiniin vaihdettiin uudet puupohjaiset lämmöneristeet ja kirkon paloturvallisuutta lisättiin vedettömällä palonsammutusjärjestelmällä. Kirkon ikkunoihin lisättiin UV-suojakalvot ja valaistuksessa minimoidaan suoraan kohdistuvan valon vaikutukset maalauksiin. Kirkkosalin olosuhteita seurataan kaksi seuraavaa vuotta ja samalla kerätään tietoa mahdollisista muutoksista maalauksissa. Seurakunnan henkilökuntaa ohjeistetaan seuraamaan maalauksissa tapahtuvia muutoksia ja kuinka on toimittava, jos muutoksia havaitaan. Muita ohjeistuksia ollaan laatimassa siivouksesta vastaaville sekä myös kirkossa kävijöille, jotta maalaukset säilyvät edelleen tuleville sukupolville.

Kempeleen Vanhan kirkon pitkään jatkuneet kunnostustyöt saadaan valmiiksi ensi kesänä. Kirkko vihitään uudelleen käyttöön syksyllä 2022.

Aiheesta lisää:

Kari, R., Ruotsalainen, M. 1989. Kirkkomaalarit Mikael Toppeliuksen ja Emanuel Granbergin taide.

Hanka, H. 1997. Kirkkomaalauksen traditio ja muutos 1720–1880. Carl Fredrik Blom murrosajan maalarina.

Pettersson, L. 1991. Suomen kirkot 17 Finland kyrkor. Kempeleen kirkko

Kirjoittajasta:

Tiina Sonninen on rakennuspintoihin ja seinämaalauksiin erikoistunut konservaattori FIIC.

ICOMOS Estonia's visit to Finland

Riin Alatalu

ICOMOS Estonia NC visited our colleagues in Finland on Sept 17-19 2021. The developments in Finland have always been interesting and important for us, but the pamphlet "Kenen kaupunki?" made such a huge impression that we asked for further insight to this initiative.

We are sincerely grateful to our colleagues in Finland who prepared a tight and inspiring program for the whole weekend in Helsinki. We value the joint seminar, guided walks in Helsinki and Vallisaari and our common discussions very highly. It was a bit distressing, however simultaneously encouraging, to know that we have very similar problems, we can rely on each other's experience in difficult situations.

Riin Alatalu

Potential extension to Estonia theatre, valuable Finnish architecture in Estonia

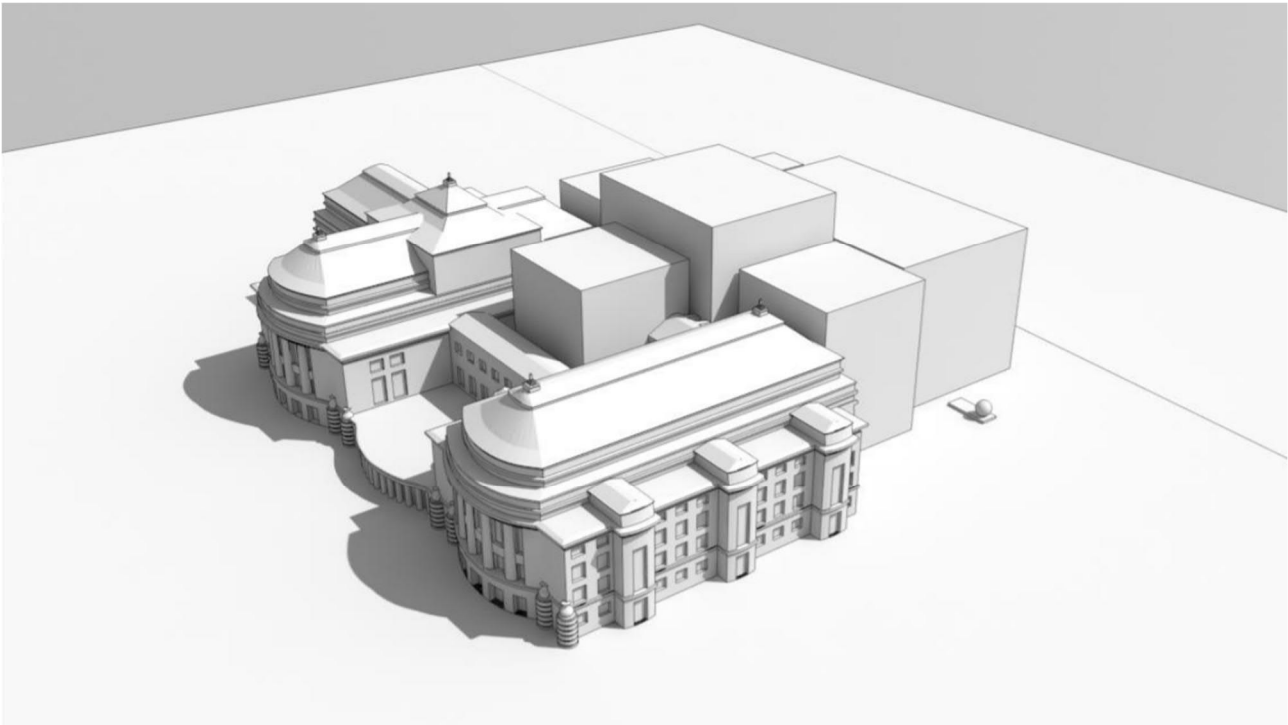
Riin Alatalu

The Estonia National Opera building. Photo: www.riikikogu.ee

The Estonia National Opera building, bearing the name of the nation and its people, has the highest symbolic value in Estonia, as it is closely related to the statehood of Estonia and independence of the country. This Art Nouveau / National Romanticism style building was designed as a society house for Estonians in Tallinn by Finnish architects Wivi Lönn and Armas Lindgren, built in 1913 with the funding and the initiative of the Estonian people. Its architecture carries the ambitions and dreams of a self-conscious nation. Aside the cultural importance, the building has housed major events of political importance through all its existence. The listed building has been considered of such high symbolic value for the nation, that it was depicted on the Estonian 50-kroon banknotes and is one of the most represented buildings in the promotion of the country.

The destruction of the theatre house in World War II, symbolized the disappearance of the Estonian nation state. The restoration of the building in 1945-1951, following the sensitive design by Estonian architect Alar Kotli, had very high symbolic value for the occupied nation. Estonia was one of the very few buildings of high national importance that occupation rule allowed to be reconstructed.

Sketch of the extension. Drawing: Ragnar Nurk.

The Opera has been in need for a larger hall with better acoustics for decades. Estonian Cultural Foundation has a program to fund the construction of nationally important cultural buildings, from this fund KUMU (Estonian Art Museum, architect Pekka Vapaavuori), Estonian National Museum and the concert hall of Estonian Academy of Music and Theatre have been built so far. The new competition to finance the construction of next important cultural edifice was announced a year ago and as a result five new cultural objects will be funded from the gambling tax. On the fourth position is the extension to the Opera building. The enormous extension is planned on the back side of the building facing the old town, which originally functioned as a market square and currently functions as a park. ICOMOS Estonia, Estonian Association of Architects and Tallinn Municipality have stated to be against the extension, main reasons are:

- o *The proposed additional volume is significantly higher than the existing building and as it is already the largest building in Tallinn's Old Town Conservation Area, the extension would make the building twice as big and too dominant for urban space. Also, there is a great concern that the capacity of the planned extension is not enough for the opera house and the potential need for new extensions remains.*
- o *The original building is designed to be viewed from all sides. The proposed extension would almost completely obscure one side of the building.*
- o *Views of and from the UNESCO World Heritage Old Town would be lost.*

- o *The extension would most probably destroy the archaeological heritage that has been found beneath the soil. The new building would cover and partly demolish the north-eastern half-bastion of the 16th to 19th century earthworks, as well as the surrounding earthworks of the medieval old town itself.*
- o *There is also a potential damage risk to the existing opera building's interiors during and due to the extension.*
- o *The Green Belt around Old Town would shrink as the recently reconstructed Tammsaare Park would be significantly reduced by this large-scale extension and a large number of viable trees would have to be felled during the construction of the building.*

ICOMOS Estonia as well as the Estonian Association of Architects and Tallinn Municipality as the owner of the plot have made several appeals to argue against the extension that Estonian Parliament simply ignored. Even though the process may be slow, ICOMOS Estonia plans to go further with its protests. ICOMOS Estonia is very sympathetic to the ambitions of the Opera to get more suitable premises and promotes the idea of building a modern opera house – a building that will become the legacy of our era. The discussions around opera have brought to focus that Tallinn and the state lacks the proper building strategy that takes into account the need for buildings of national importance. There are still well placed plots available for the new Opera house, including the plots near the sea.

Tallinn Old Town bastion area development plans

Henry Kuningas

The planned extension to "Estonia" opera and concert house is unfortunately not a sole threat to Tallinn Old Town conservation area bastion belt.

Tallinn was under Swedish rule from 1561 to 1710, from Livonian to Northern war. During the other half of 17th century, when Sweden was at the height of its power, major earthen fortification belt around the medieval city was designed by well-known fortification engineer Erik Dahlberg. When for example the fortifications in Narva were almost completed according to plans, in Tallinn only a part was realized by the beginning of Northern War and most notably three bastions: Skone, Ingermanland (Ingeri) and Swedish (Rootsi) bastions. After the Crimean war the outdated fortifications were handed by the Russian state to Tallinn city government. In the following decades the fortification area was partly leveled and converted to parks and green areas, although some areas, especially in the southern side were designated as building space. Although the area is part of the Old Town conservation area as well as world heritage protection area, the temptation and pressure to develop this seemingly empty land in the middle of city is growing.

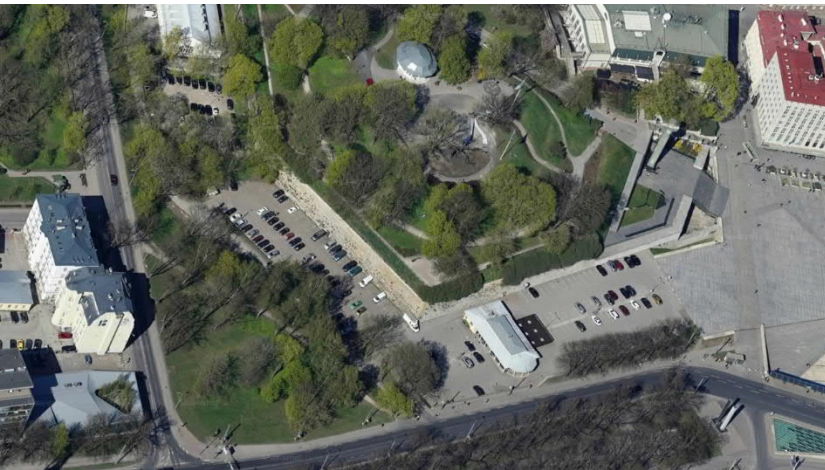
The earthen fortifications surrounding the Old Town are part of the world heritage site and the Old Town Conservation Area which is under national heritage protection. The territory inscribed on the WH List is 113 ha encompassing Toompea and the territory of lower town within the medieval town wall, as well as the 17th ja 18th -century earthworks surrounding Old Town and the mainly 19th-century structures and streets making up the green belt around the medieval town. The buffer zone of the World Heritage Site is 2253 ha with the purpose of preserving the unique silhouette of Old Town. Nevertheless, when visiting Tallinn in recent years, you have probably noticed that several views to Old Town from the port area are unfortunately being closed by major developments between port and Old Town.

Ingermanland bastion case

On of the alarming cases of bastion belt development plans, dates to 2020 and deals with the Ingermanland bastion right next to Freedom Square, the very center of Tallinn.

Ingermanland bastion was also converted to park in 1880s and its moat was used as a sporting ground first for the Tallinn Dome Church School's gym dating to 1907 and then as a tennis court until the beginning of 2000s. Current building in the middle of the moat, now used as a pizza restaurant, was built in the soviet period as a tennis house. The plot was privatized in 1990s and regrettably converted to parking space in 2008. The green area on the corner of the streets was previously housed by a two-storey wooden building dating back to the end of 19th century and demolished in 1970s when the Kaarli boulevard was extended to traffic.

Ingermanland bastion's limestone casemets are now accommodating the branch of Tallinn city museum, including the carved stone museum presenting a display of decorative stone fragments from the 16th to 19th century. The bastion has preserved much of its original shape and volume, including most of its moat.

Ingermanland bastion and the ERSO concert hall proposition (2020).

In August 2020 the Estonian National Symphony Orchestra (in short ERSO) presented in media a proposal to build a new concert hall with adjacent business premises in the moat of Ingermanland bastion also adding an architectural draft illustrating the proposal. The project was named Heliorg, that is Sound valley, since the moat is known in Estonian as Harjuorg, the Harju valley. It came as a major surprise to heritage institutions as this proposal was neither discussed or presented beforehand, not even to city government. The reason of the proposal was to affect the parliament in the process of deciding the funding of the construction of next important culture building. The proposition was also indirectly connected to the idea to build an extension to Estonia opera theater, since at the moment the national opera and national symphony orchestra operate both in Estonia.

The volume of the designed complex was to be 13 000 square meters, cubature of the concert hall 21 000 cubic meters. The buildings would cover and penetrate the moat, thus distorting the idea of bastion and the deepened moat in front of it. After the proposed construction the view of the scarp wall from the moat to the bastion would disappear. Additionally several layers of historic fortifications at the moment underground would be demolished to accommodate the new buildings. ICOMOS reacted with a letter to the parliament and also the city government objected to the idea – to a certain extent because the buildings were partly designed on town property. In addition to other problems it has remained obscure the relationship between private property developer, the state funded orchestra institution and the use of considerable amount of public money to build this complex. Shortly thereafter, in fall of 2020 also the ERSO abandoned the Sound Valley idea and focused its effort on a new promising location on the Skone bastion.

Skone bastion case

The **Skone bastion process** is closely connected to Ingermanland case and is, in principle, a sequel to Sound Valley project and is still an „active“ scenario. This affair is about the Skone bastion in the Northern corner of the Conservation area. On the top of the bastion is park, including remnants of the soviet period theater building. In the moat on the western side are some former railroad auxiliary buildings and chaotic parking space, on the northern side already from the 1930s a football and sporting field.

Skone bastion was built by Tallinn city for 20 years and when in most part finished in 1706, it was the biggest bastion in Tallinn and Estonia; merely its surface area is 3,5 ha and the middle part arises about 20m from the bottom of moat. The Skoone bastion is one of the three completed bastions out of the 11 designed by Erik Dahlberg.

Some dry facts: Gunpowder storehouse situated in the „belly“ of bastion, built in 1700 was demolished in 1940, when a major shelter was built inside the bastion body; railroad buildings in the moat starting from the 1870s; a soviet navy wooden light structure - so-called summer theater – was situated on top of the bastion from the 1950s to 1990s.

In the spring of 2011, to celebrate the Tallinn Culture Capital, a temporary theater house made of straw (in estonian „Põhuteater“), was installed on the stairs of former soviet navy summer theater. Although the straw theater was dismantled in the fall of same year, the event was extremely popular and is to this day remembered.

In 2017 couple of young architects from Tallinn Planning Department presented a structural plan of the area between main railroad station (Balti jaam) and Põhja boulevard, including Skoone bastion. Their idea was to reanimate the bastion and its moat as an active public space, either for leisure or sporting and also to direct the main traffic from the street between bastion and rest of the Old Town to the outer side of bastion. They also planned the excavation of the tip of the bastion scarp wall to its original height as to reveal the might of its actual size and to reconstruct the gunpowder storage. These ideas for the most part matched with the suggestions of Tallinn Heritage Unit but as a result of lacking funds were halted.

Skone bastion and the ERSO concert hall proposition (2021).

In the spring of 2021 the architects of Tallinn city government brand new institution, Strategic Management Office, presented an idea of reconstructing the Skoone bastion to accommodate concert hall for the national symphony orchestra.

In april of 2021, just before the Riigikogu was about to decide which culture objects would be funded and in what order, a new, improved project was presented both to heritage authorities and to public to convince that the large-scale transformation of the bastion is the best future for the area, often referred as neglected wasteland – which, simply is not true.

The complex would house in addition to concert hall other auxiliary rooms and an underground parking space on two floors, as well as a tunnel instead of the current Rannamäe road.

The construction of the concert hall anticipates the reconstruction of most of the bastion. Like the Ingermanland proposal, this proposition is in clear contradiction with the principals of Heritage Conservation Area act as well the suggestions for the conservation of world heritage site. For the present day the danger to Skone bastion is freezed, since the concert hall project was not selected by Riigikogu. However the case has not yet ended.

In the meantime, Tallinn heritage unit has started with the conservation of the Skone bastion scarp wall in the western side, which is by now in a very poor state. The conservation of the scarp wall – more specifically the visible part of scarp wall – last for three years. After that the conservation of the upper part of bastion and the casemets will hopefully start.

All these cases of development plans in the earthen fortification area, including the extension of Estonia theatre, are alarming examples of growing pressure to build oversized houses in the world heritage site. It is clear that to preserve and conserve these fortification require determined and consistent explaining to city government, cultural institutions involved and wider public.

Regardless of the uneasy affairs described before, it would be appropriate to conclude with a delighted note. In 2020 a long neglected part of the fortification belt on the western side of Old Tow was conservated, called the Götaland redoubt. This rather small fortification was completed in the last days of Swedish rule in 1704. The site, previously restricted, is now open to public and connected to surrounding park (photo below).

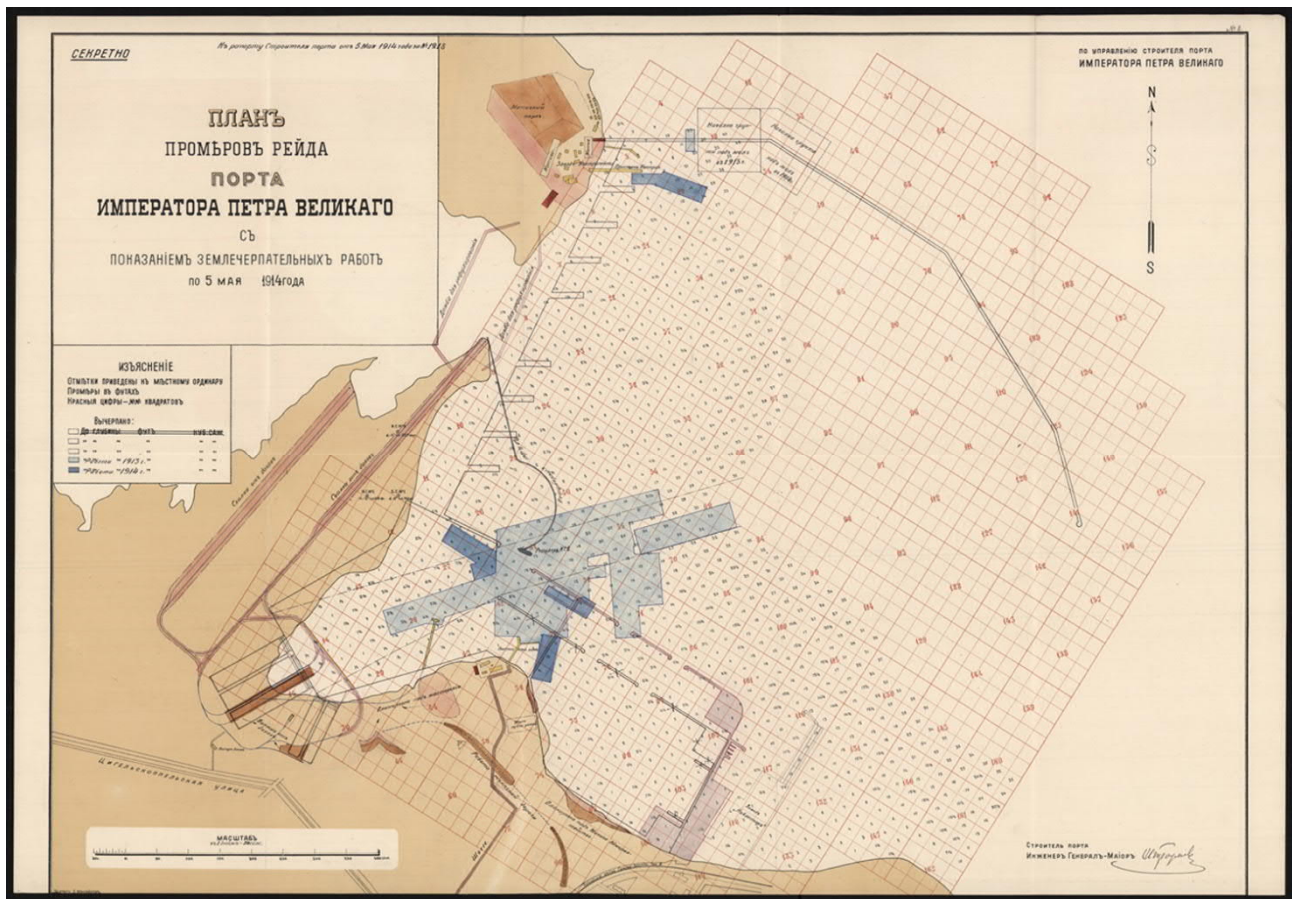

Suomalaista graniittia Tallinnan sotilasrakennuksissa

ICOMOS Viron komitea, linnoitusten ja asevoimien arkkitehtuurin komitea (Icofort)

Robert Treufeldt

Venäjän keisarikunnan uusi laivastonrakennusohjelma aloitettiin 1900-luvun alussa. Vuonna 1909 päätettiin perustaa Pietarin puolustusta varten uusi suojavyöhyke miina-asemineen sekä tykkipattereineen Tallinnan ja Porkkalan välille. Uusi operointitukikohta Itämeren laivastoa varten päätettiin vuonna 1911 perustaa Tallinnaan. Nyt siirtyi katse vesille entisestä Kalarannan linna-
nakkeesta(1) länteen päin. Tavoiteltua vesialuetta suojausi lännestä Tükipealsen niemimaa, kaksi Paljassaarta (Iso- ja Pikku-)(2) sekä matala meri niiden välillä.

Laivastotukikohdan vesialue. Sinisiä ovat ruoppausalueita, vasemalla näkyy Tükipealsen niemimaan ja Pikku-Paljassaaren välisen alueen maanperällä täyttäminen. Pohjoisessa ja koillisessa on n 2,5 km pitkänä suunniteltu aallomurtaja. Karttapiirros: Venäjän Valtion Merisota-arkisto, Pietari.

Vesialueen pinta-ala oli n 3,5...4 km². Alueelle suunniteltiin satama miina- ja torpedoveneitä varten sekä erillinen satama huoltolaivastoa varten. Lännessä olisi ollut paikka kaikkien laivaluokkien erikokoisille korjaustelakoille. Ainoastaan kuivatelakoita oli suunniteltu yhteensä noin viisi-toista. Myöhemmin suunniteltiin vielä vesilentokoneiden satama. Venäjän Itämeren-laivaston johtajan amiraali Nikolai von Essenin (1860-1915) toimesta muokattiin ja vähennettiin tukikohdan(3) rakennuskantaa vuonna 1912 kuitenkin perinpohjaisesti.

Pikku-Paljassaaren sekä Tükipealsen niemimaan välinen matala merialue olisi vesialueen lisäsuojan takia täytetty telakka-altaiden kuopista sekä syvennettävistä satama-altaista uloskaivulla maanperällä. Myös Paljassaarta ympäröivää merta olisi ruopattu olennaisesti.

Pohjoinen aallonmurtaja (myöhemmin Kivisilta tai Katariinan silta)

Uuden alueen merkittävin puute oli avoimuus pohjoisesta. Sen takia rakennuksista ehkä tärkein tuli vuonna 1911 yleiskaavan mukaan olemaan noin 2,5 kilometriä pitkä aallonmurtaja, joka rajasi pohjoisesta tukikohdan uusien satamien vesialueita. Aallonmurtajaa ryhdyttiin rakentamaan jokseenkin sellaisena kuin se oli suunniteltu vuonna 1911. Murtaja alkoi Pikku-Paljassaaren itäranikolta, missä ei ollut minkäänlaisia erityisiä luonnollisia edellytyksiä. Tavoitteena oli n 2,5 km pitkä rakennus.

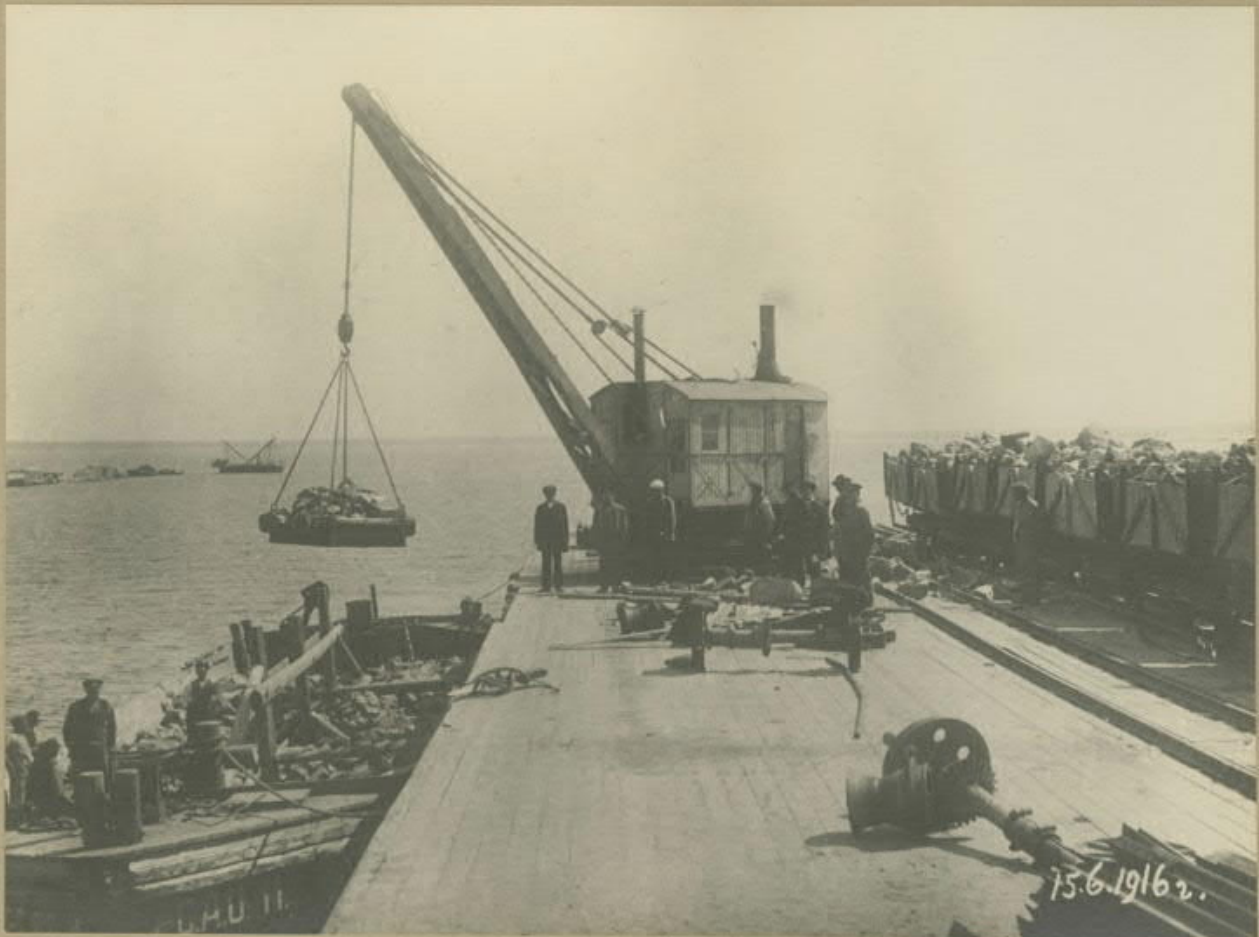
Pääurakoitsijana toimi belgialainen Ackermans&van Haaren-yhtiö (AvH)(4), joka oli kokenut vesirakentaja. Tallinnan laivastotukikohdan ja uusien laivatehtaiden lisäksi yhtiöllä oli rakennushommia myös Viaporissa. Vuonna 1918 työt jäivät kesken. Aallonmurtaja (myöhemmin kansanomaisesti Kivisilta) uudistettiin vuosina 1925-26 perinpohjaisesti, siihen rakennettiin laituripaikkoja sekä kapearaiteinen rautatie. Kivisilta on nykyisin virallinen suojelukohde, kansanomaisesti tunnetuin nimi on kuitenkin Katariinan silta.

Rakennuksen pohjusta oli graniittisirotetta. Sen päälle laskettiin kivistä ja betonista esivalmistettuja elementtejä. Niitä valmistettiin verstaalla Puusillan lähellä, tuotiin rautateitse sillalle, lastattiin uivalla nosturilla proomuihin ja purettiin sieltä taas uivien nosturien avulla mereen. Yksi elementti painoi noin 25 000-30 000 kiloa. Penger vuorattiin neliömäisillä graniittilohkareilla, jotka kiinnitettiin keskenään rautahaoilla tinalla vuorattuihin pesäkkeisiin.

Sirotteisiin ja betonielementteihin käytettiin jonkin verran myös Viron omia pienikokoisia graniittikiviä, joita yleensä kerättiin pelloilta tai rannoilta (viroksi *põllukivi*, 'peltokivi') ja tarvittaessa jauhettiin kivenmurskaimissa. Mutta suuri osa murskatusta graniitista ja koko vuorausgraniitti oli peräisin Suomesta, Upinniemen louhoksilta Kirkkonummelta. Sieltä se kuljetettiin laivoilla lahden yli, joka ilmeisesti oli kuljetuskustannuksista huolimatta taloudellisesti kannattavin vaihtoehto.

Murtajaa ehdittiin rakentaa noin puoli kilometriä. Alkuperäisestä osasta on säilynyt noin 300 metriä. Nykyisin graniittivuorasta kattaa paljolti tetrapodeista (nelisakarainen betonijärkäle) betoniharkoista koottu lisävahvistus, niin että graniittia näkyy aika harvoissa paikoissa.

TRAVAUX DU PORT MILITAIRE
„EMPEREUR PIERRE LE GRAND" A REVAL.

Construction d'un môle Brise-lames de 300 M. de longueur en blocs arrimés
et de 1.700 M. de longueur en blocs pêle-mêle de 30 Tonnes, 1913 - 1917.

Graniittisiroten lastaus vaunuista proomuihin. Vasemalla laidalla on rakenteille oleva aallonmurtaja. Kuva: belgialaisen Ackermans&van Haaren-yhtiön edustava (siksi ranskaksi) kuva-albumi Viron Merimuseossa.

Tuontigraniittia muissakin Tallinnan sotilasrakennuskohteissa

Suurikokoisia graniittilohkareita tapaa kuitenkin muissakin Tallinnan sotilasrakennuskannan kohteissa. Luultavasti vanhimmat niistä ovat peräti 1700-luvun lopulta, mutta suurin osa on peräisin ehkä 1830-luvulta tai sen jälkeen. Sen kokoisten lohcareiden alkuperä on selvää tuontigraniittia, sen aikaisten kauppasiteiden perusteella siis Suomen suurruhtinaskunnasta.

Vasemmalla: Upinniemeltä peräisin olevilla graniittiharkkoilla vuorattu aallonturkajan pohjoissivu. Oikealla: Graniittiharkkojen alin rivi Topeltpatarein linnakkeessa. Kuvat: Robert Treufeldt 2017 ja 2008.

Vanhin sotilaallinen kohde, jossa on käytetty suurikokoisia graniittilohkareita, on Kalarannasta noin 500 metrin päässä meressä sijaitseva Topeltpatarein ('tuplapatteri') linnake. Kaksi patteria rakennettiin lähekkäin mereen jo 1710-luvulla, yhdistettiin 1740-luvulla (siitä nimikin on peräisin) ja rakennettiin täysin uudelleen 1830-luvulla. Silloin puusta ja liuskekivestä rakennettu linnake vuorattiin graniitilla - kokonaan siellä saattoi kymmenennessä kerroksessa olla noin 4000 graniittilohkareta. Krimin sodan jälkeen linnake on ollut jäiden ja myrskyjen vallassa sekä sitä on huutokaupattu rakennusmateriaalina, niin että nykyisin vedenpinnan yli on säilynyt noin 300 palasta.

Varsinainen Kalarannan linnake(5) on rakennettu pääosin paikallisista punatiilestä ja liuskekivestä, mutta tietyissä paikoissa (esimerkisi sadevesi- tai viemärijohdoissa) on aika runsaasti tuontigraniittia. Nykyisin maan peitossa oleva merenpuolinen graniittisokkeli sisältää kokonaan noin 2000 palasta viidessä kerroksessa. Lisäksi alapihan keskellä ollut arteesisen kaivon suojus rakennettiin v:nä 1848 isokokoisista graniittipalasista. Se purettiin n 1880-luvulla, mutta siirrettiin vuonna 1933 vanhan kaupungin laidalle perustettuun uuteen puistoon, missä se nykyisinkin toimii suihkulähteen suojuksena.

Kalarannan linnakkeen arteesisen kaivon graniittisuojuus v:sta 1848 siirrettiin v:na 1933 vanhankaupungin laidalla perustettuun uuteen puistoon, missä se nykyisinkin toimii suihkulähteen suojuksena. Veistos lisääntyi v:na 1936. Kuva: Robert Treufeldt 2021.

Aika paljon on suurikokoista graniittia ollut vanhan sotasataman tykkipattereiden vahvistuksissa sekä laiturirakenteissa, mutta myös vanhan kauppasataman laitureissakin on ollut niitä. Varsinkin vuoden 1864 jälkeen (Tallinnan linnoituksen hajoitus) on suurikokoista graniittia myyty uusiokäyttöön, esimerkiksi niistä on veistetty hautakiviä. Vanhojen saksalais- ja juutalaisseurakuntien hautausmaiden neuvostoaikaisten ryvettymisen jälkeen niitä on käytetty esimerkiksi Kadrirannan (vanhasta satamasta itään) rantapenkereen vahvistukseen, joita nykyisin aika usein tulee taas esille näiden rakenteiden peruskorjauksissa. Ehkä yllättävin uusiokäyttö on jonkun tykkipatterin kattolistasta veistetty teos, joka sijaitsee nykyään Viron uuden taidemuseon (KuMu) sisäpihalla.

Runsaan graniittiperinnön tuontia ei ole perinpohjaisesti vielä tutkittu, mutta uuden sotasataman ison aallonmurtajan tapaus antaa toivoa, että joskus alkaakin rakoilla meillä päin aika harvinaisen suurikokoisen graniitin alkuperä.

Jonkun rannikkopuolustuksen tykkipatterin kattolistasta veistetty teos. Kuvanveistäjä Anton Starkopf. "Romeo ja Julia", 1963. Viron uuden taidemuseon (KuMu) sisäpihalla. Kuva: Robert Treufeldt 2021.

1 Silloin jo tavallinen kasarmialue. Myöhemmin tunnettu Keskusvankilana, erityisesti kansanomaisella nimityksellä *Patarei* ('patteri').

2 Sekä Tükipealsen niemimaa, että Paljassaaret ovat nykyisin osaa virallista Paljassaaren niemimaata.

3 Silloisessa tavanomaisessa puhekäytössä 'uudessa sotasatamassa' pantiin 29. kesäkuuta (uuden luvun mukaan 12. heinäkuuta) 1912 toimeen juhlallinen seremonia, missä osallistui itse keisari Nikolai II ja millä uusi laivastotukikohta nimettiin Keisari Pietari Suuren satamaksi (ei kannata sotkea Pietari Suuren merilinnoitukseen).

4 Nicolaas van Haaren (1835-1904) ja Hendrik Willem Ackermans (1855-1945) olivat alankomaalaiset yrittäjät tiiviine perhesiteineen, jotka perustivat v:na 1876 yhteisen firman. He toimivat v:sta 1888 Belgiassa, v:sta 1893 Antwerpenissa. Nykyisin AvH on konserni, joka kuuluu Belgian yritysten kärkeen. Tunnetuimpia tytäryhtiöitä ovat maailman johtaviin vesirakennus- ja ruoppaustöiden urakoitsijoihin kuuluva DEME sekä Belgian suurin rakennusalan pääurakoitsija Van Laere.

5 Tunnettu Keskusvankilana, erityisesti kansanomaisella nimityksellä *Patarei* ('patteri').

ICOMOSin SUOMEN OSASTO r.y.
ICOMOS Finska nationalkommittén r.f.
The ICOMOS Finnish National Committee

#GivingTuesday 2021: Support Culture-Nature Initiatives!

Dear ICOMOS members and friends

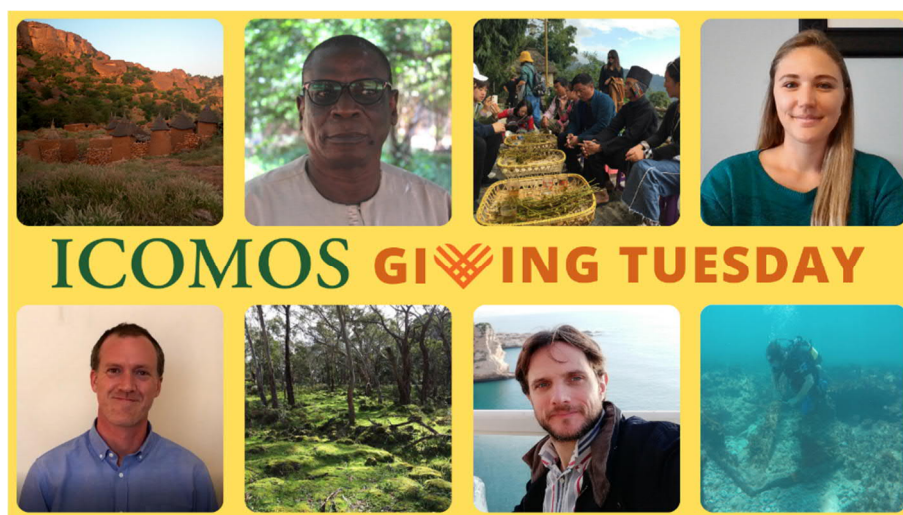
15.11.2021

Last week, we launched our crowdfunding campaign with the aim to raise 15 000€ by #GivingTuesday on 30 November in order to launch the ICOMOS **Culture-Nature Prize**. The prize will be **funded by your donations** and will be awarded in 2022 to support the most promising **Culture-Nature initiatives** undertaken by our **members**.

We have already raised 2 454€ but **we still need 12 546€** to be able to launch the ICOMOS Culture-Nature Prize. By making a donation you are supporting ICOMOS members' work on Culture-Nature initiatives that rethink how we can **protect culture and nature** and build **resilience** to today's challenges such as climate change, pollution and rapid urbanisation.

To support the Culture-Nature initiatives by fellow ICOMOS members, donate at:

<https://chuffed.org/project/icomos>

ICOMOSin SUOMEN OSASTO r.y.
ICOMOS Finska nationalkommittén r.f.
The ICOMOS Finnish National Committee

Kansainvälisten tieteellisten komiteoiden hakuja auki

Oletko kiinnostunut osallistumaan kansainvälisten tieteellisten komiteoiden toimintaan? Nyt ovat vuorossa seuraavat haut vuosille 2022 – 2024:

- o *ICOMOSin kaupunkikomitea (CIVVIH)*
- o *Aineettoman kulttuuriperinnön komitea (ICICH)*
- o *Kulttuurimaisemakomitea (ICOMOS-IFLA)*
- o *Kestävän rakentamisen ja talouden komitea (ISCES)*
- o *Ihmisoikeudet ja kulttuuriperintö -työryhmä (OCD-RBA)*
- o *Ilmastonmuutos ja kulttuuriperintö -työryhmä (CCHWG)*

Kirjoita toiveesi ja tavoitteesi komiteatyöskentelylle ja lähetä ne hakemuksena hallitukselle sähköpostiosoitteeseen sihteeri@icomos.fi 7.12.2021 mennessä!

Lisätietoja komiteoista saat verkkosivuilta www.icomos.org.

ICOMOSin SUOMEN OSASTO r.y.
ICOMOS Finska nationalkommittén r.f.
The ICOMOS Finnish National Committee
INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
CONSEIL INTERNATIONAL DES MONUMENTS ET DES SITES

ICOMOSin Suomen osasto r.y.
PL 535, 00100 HELSINKI
sihteeri@icomos.fi
www.icomos.fi